

EESTI
Loomaarstlik Ringvaade

II aastakäik

1926. a.

Tallinnas, 1926.

Mitmekesist.

M. Ilmjärv Tori hobusekasvanduse juhatajaks	lhk.	23—24
Ülikooli teated	"	24, 74
E. L. S. teated	"	24
Kirjandus	"	47—50
Koostööst jaoskonna loomaarstide ja seerumi labor. vahel	"	46—47
Muutused loomaarstide koosseisus	"	50
Paul Panov†	"	72
Määrused ja eeskirjad	"	72—74
E. L. S. märgukiri Vabariigi Valitsusele riikliku veterinaar-ala	"	113—115
korralduse asjus	"	123—128
Toimetusele saadetud kirjandus	"	156—157
Kroonika	"	156—157

EESTI Loomaarstlik Ringvaade

REVUE VÉTÉRINAIRE || ESTNISCHE TIERÄRZT-
ESTONIENNE || LICHE RUNDSCHAU

—: ILMUB 6 KORDA AASTAS :—:
EESTI LOOMAARSTIDE SELTSI VÄLJAANDEL

TOIMETUS:

J. RABISON, K. TAGEPERA,
vastutav toimetaja toimetuse sekretär

A. OLT-OJASALU,
tegev toimetaja

SISU:

A. Arras. Välismaa teekonnalt. — Prof. V. Gutmann. Einige Beobachtungen über die Stuttgarter Hundeseuche. — Dr. K. Saral. Kloraalhüdraadi narkoos veistel. — A. Rängel. Hobuse kabja ja raua mudelitest. — Art. Herodes. Põlevkiviõli kabja määrdena. — Dots. J. M. Ainson. Huvitav dokument, mis loomaarstlise erioppeasutuse Tartusse asutamist selgitada aitab. — Eesti Loomaarstide Seltsi aastakoosolek 17. I 26 Tallinnas. — M. Ilmjärv Tori hobusekasvanduse juhatajaks. — Ülikooli teated. — E. L. Seltsi teated. — Kuulutused.

Tartu Ülikooli Seerumi laboratoorium

soovitab:

Tuberkuliini: 1. termoreaktsiooniks.
2. ophthalmo-reaktsiooniks.

Abortus infectiosus'e vastu võitlemiseks:

B. Abortus Bang vaktsiini a) elavaid ja
b) tapetuid.

Abortus Yatren-vaktsiine.

Proteiinteraapiaks: 1. Normaal hobuse seerumi
2. Normaal veise seerumi
3. Laktoproteiini.

Viimane täidab kõik aolaani ülesanded.

Laboratoorium valmistab soovijaile nende poolt saadetud patoloogilisest materjalist autovaktsiine.

Lääne Maakonnaavalitsus

vajab

maakonna loomaarsti

Lisatasu maakonnaavalitsuse poolt 10.000.— marka kuus + korteriraha ja 10.000.— marka aastas kütteraha. Erapraksise töötasu Eesti Loomaarstiide Seltsi takside järele. Lähemaid teateid saab maakonnaavalitsuselt. Sooviavaldused ühes lühikese eluloo-kirjeldusega varustatud 20-margl. tempelmaksuga esitada hiljemalt 8 veebruariks 1926. a.

Maakonnaavalitsus.

Eesti Loomaarstlik Ringvaade

Toimetuse:

Dr. med. vet. J. RABISON, K. TAGEPERA ja A. OLT-OJASALU.

Toimetuse ja talituse aadress: TALLINN, Rahukohtu tän. 5

Aastakäigu hind 180 mrk. Üksik viik 30 mrk. — Tellimisi võtavad vastu peale aja-kirja talituse kõik vabariigi postkontorid. Üksikud vihud müügil Tallinnas „Haava-ülkooli“ ja Tartus „Postimehe“ raamatukaupluses.

Välismaa teekonnalt.

A. Arras.

Sissejuhatuseks.

Oma viimase-aja ameti iseloomu tõttu tutvunesin kirjanduse ja välismaa-delt saadud seaduste abil välisriikide loomatervishoiu ja loomaarstlike korral-dustega, kusjuures tekkis rida küsimusi, mille peale kirjanduse kaudu oli raske saada vastust, sest:

1) kõik seadused ja määrused riiklike korralduste alalt ei ole saadavad vabal müügil ehk kui nad ongi era-väljaannetes ilmunud, siiski on raske neile jälgile saada ja neid muretseda;

2) ei võimalda kirjanduslised andmed ja vastavad seadused saada täie-likku, tegelikule elule vastavat, pilti sellest, kuidas üks või teine seadus ja määrus tegelikus elus teostamist leiab; sellepärast on välisriikide tegeliku elu tundmaõppimine hädatarvilik vastavate riiklike asutuste juhtivatele tegelastele.

Ülalmainitud põhjustel võimaldas ka minule käesoleva aasta sügisel lahku-nud põllutööminister hr. A. Kerem pikema õppereisi välismaadesse, mille eest siin tänu avaldan.

Minu õppereis algas Rootsi, Daani kaudu Saksamaale, Hollandisse, Aust-riasse, Tsheho-Slovakkiasse, Poolasse ning Lätisse ja kestis kaks ja pool kuud.

Üldiselt pean tähendama, et välisriikide ametasutused ning ametvennad mind igalpool ülilähkesti ja vastutulelikult vastu võtsid. Mõnes kohas, nagu Hollandis, Dresdenis, muutus lühikese ajaga minu vahekorid vastavate amet-vendadega päris südamlikuks. Sõbraliku vastutuleku tõttu oli minul võimalik lühikese aja peale vaatamata, mõndagi asutust ja korraldust õige põhjalikult tundma õppida.

Kodumaalt lahkudes olin omale sihiks võtnud tutvuneda:

1) välismaade riiklike loomatervishoiu korraldustega:

- vastavates keskasutustes;
- nendele alluvate asutuste orgaanidega;
- keskvalitsuse ja omavalitsuste, kommunaal- ja munitsipaal-asutuste, vahekoridatena loomatervishoiu ja loomaarstlike korralduse alal;

2) loomaarstlike korralduse ülesanded, üldtervishoiu, s. o. loomariigist päritolevate toiduainete tervishoiulise kontrolli ja inimestele ning loomadele ühiste taudide ning haiguste levinemise ärahoidmise alal;

3) loomaarstide ülesanded loomakasvatuse ning koduloomade kindlustuse-asjanduse alal;

4) loomaarstlise hariduse korraldus ja iseloom. Sellega olin omale ülesseadnud võrdlemisi õige laialdased sihid. Muidugi ei olnud mul võimalik lühikese ajaga põhjalikult tundma õppida kõiki neid alasid. Minu peaaeslane seisis ikkagi loomatervishoiu ja loomaarstliste korraldustega tutvumises.

I.

LOOMATERVISHOIU JA LOOMAAARSTLINE KORRALDUS SKANDINAAVIA JA KESK-EUROOPA RIIKIDES.

1) ROOTSI LOOMAAARSTLINE KORRALDUS.

Minu õppereis algas Rootsiiga peale, kus mina ka tõuhobuste ostmise komisjonist osa võtsin, mis võimaldas Rootsimaa elu ja olu ligidalt vaadelda. Et minu reis tõuhobuste ostmisel kogu aeg ametvenna Tagepera'ga ühine oli ja loodetavasti esitab ka hr. Tagepera oma reisi aruande, sellepärast ei taha ma selle osa juures peatada.

Rootsis kuulub loomatervishoiu ja loomaarstline korraldus Rootsi Kuningliku arstlise valitsuse (Kungl. Medicinalstyrelsen) kaudu siseministeeriumi alla.

Meditsinaalvalitsus, mille eesotsas üldine direktor (Generaldirektor) arst, jaguneb büroodesse, millistest üks on loomaarstline büroo (Veterinärbyran). Peale veterinaärbüroo on veel Medicinalbyran, Hospitalsbyran, Hälsovardsbyran (tervishoiubüroo), Kameralbyran ja Apoteksbyran.

Loomaarstiline büroo jaguneb kahte osakonda:

- 1) loomataudide vastu võitlemise ja
- 2) lihaasjanduse (tapamajade) osakond.

Asjaajamine sünnib büroo süsteemi järele, kus büroo juhataja harilikult need asjad üksi ja iseseisvalt ära otsustab, mis tema võimkonda kuuluvad.

Loomaarstlise büroo juhatajal on küll õigus otsekoheks esinemiseks ministritele, kuid medivinalstyrelseni üldine direktor võib küsimusi ka üksinda ära otsustada vastu loomaarstlise büroo juhataja tahtmist.

Nagu sellest näha, ei ole Rootsi riiklisel loomaarstlisel korraldusel veel täielist iseseisvust oma asjade otsustamisel ega kõrgemale astmele — ministritele — esinemiseks.

Sarnane olukord on tingitud vananenud riiklisest korrast ja ei rahulda muidugi Rootsi ametvendi ega arenenud vahekordi ja sellepärast on võitlus käimas täielise iseseisvuse eest, mille lõpuleviimiseks olla kõige paremad lootused.

Loomaarstlise osakonna juures ei ole olemas kindlat kollegiaalset orgaani — nõukogu või komiteed. Selle aset olla varemalt täitnud üldised loomaarstide koosolekud, nõupidamised. Viimasel ajal olla ka neid õige harva kokkukutsutud ja asjaajamine medicinalstyrelsenis olla välja kujunenud täieliseks büroo süsteemiks, kus ülem (chef) asjad iseseisvalt ära otsustab ja selle eest ka täielist vastutust kannab. Peale veterinaärbüroo juhataja on veel olemas mõlemate osakondade juhid — nõndanimetatud riigi veterinaär inspektorid (Staatsinspektor) üks loomataudide võitlemise, teine lihaasjanduse alal.

Peale keskkorralduse on Rootsis veel igas maakonnas (läänis) ametis täiepalgaline maakonna (lääni) loomaarst, kelle ülesandeks on olla nõuandjaks läänivalitsejale (kubernerile) loomataudide vastu võitlemise, loomatervishoiu jne. alal. Lääni loomaarst nimetatakse ametisse keskvalitsuse poolt.

Peale maakonna loomaarsti on veel olemas jaoskonna (distrikt) loomaarstid, kes ametisse pannakse läänivalitseja korraldusel. Jaoskonna loomaarstid saavad palka üks-kolmandik keskvalitsuselt ja kaks-kolmandikku lääni summadest. Siinjuures pean tähendama, et Rootsis maakonna omavalitsust sel kujul, nagu meil, olemas ei ole. Seal tulevad lääni esitajad kord aastas kokku, määravad maksud ja eelarve aasta kohta kindlaks. Oma täidesaatvat orgaani lääni esitusel ei ole. Eelarves määratud summad jäävad lääni valitseja käsutada. Loomaarstid ei ole täiepalgalised ametnikud, vaid maksetava tasu eest on nad kohustatud omas jaoskonnas elama ja loomataudide vastu võitlema valitsuse poolt määratud päeva- ja söidurahade alusel. Lääni loomaarsti palk kõigub 6500—7500, jaoskonna loomaarstide tasu 3500—4500 Rootsi krooni vahel aastas, jaoskonna loomaarsti päevaraha ametsõitute puhul 4,5 krooni päevas, sõidu pikkuse ja kestvuse peale vaatamata.

Rootsi jaoskonna loomaarstid ei olla rahul praeguste õigusliste vahekordadega, ametisse määramise kui ka palga maksmise korraga; olla käimas kibe võitlus ametlike loomaarstide ning läänivalitsejate vahel. Loomaarstid püüda vabaneda täieliselt läänivalitsejast niihästi palga maksmise kui ka ametisse nimetamise suhtes. Neil olla lootust, et ametlike loomaarstide püüded ligemal ajal võidule pääsevad. Nad olla juba suutnud maksuma panna hulga omi õigusi. Niihästi lääni kui ka jaoskonna loomaarstidel on erapraksise õigus.

Ametlikud kui ka erapraktiseerijad loomaarstid peavad oma kohuseks osa võtta loomakasvatuse, tõuparandamise ja üldtervishoiu tööst, kuid loomakasvatuse alal nende peale ei olla pandud sundulikka kohustusi.

Et minul Rootsis viibimise ajal oli võimalus maad mööda ümberrännata tõuhobuste ostmise komisjoniga, oli juhus ka tundma õppida Rootsi ametvenda Kellgreeni Snyedebackeni raudteejaama läheduses, kes minu peale oma jaoskonna loomaarsti viljarikka tegevusega sügava mulje jättis. Sellest Rootsi ametvennast ei saa ma vaikides mööda minna, sest et mina olin umbes sarnast tüüpi omale meie tegeliku Eesti loomaarsti ideaalina ette kujutanud.

Ametvend Kellgreen on umbes 30 aastat samas jaoskonnas töötanud. Tal olla suur erapraksis, ta on hobusekasvatamise seltsi sekretär, ta tunneb omas jaoskonnas mitte üksi igat põllumeest-loomakasvatajat, vaid ta tunneb ka igat hobust, igat karja, tunneb nende haid ja halbu omadusi, teab iga looma põlvnemist, ta vanemaid ja esivanemaid. Ta ei ole mitte üksi loomaarst-arstiabiandja, vaid ta on praktiliste teadmiste ammutamise allikaks, kogu ümbruskonna elanikkudele igasugustes küsimustes loomakasvatamise alal. Nagu näha võis, on ta väga suures lugupidamises oma jaoskonna põllumeeste hulgas.

DAANI LOOMAAARSTLINE KORRALDUS.

Daani loomaarstline korraldus allub põllutöoministeeriumile ja on õige primitiivne. Daanis veterinaärvalitsust, kui niisugust ei ole olemas. Põllutöoministeeriumi juures asub piiratud ülesannetega ja piiratud õigustega veterinaärfysikatet, mille eesotsas on nõndanimetatud veterinaärfysicus.

Peale selle on veel ametis riigivalitsuse poolt kolm riiklist veterinaärinspektori (Staatsinspektor): üks loomataudide vastu võitlemiseks, teine toiduainete kontrolli ja tapamajade asjanduse juhtimiseks ning kolmas veterinaärinspektor Daani saartel mõlemate alade juhtimiseks.

Rohkem alalise iseloomuga loomaarste läinud aasta sügisel Daanis otsekohesest põllutööministeeriumi teenistuses ei olnud.

Põllutööministeeriumi veterinaar-füsikaadi ja erapraktiseerijate loomaarstide, kelle arv Daanis umbes 650—750 vahel, olla kokkulepe olemas, mille järele erapraktiseerijad loomaarstid loomataudide puhul astuvad üles kui riigivõimu esitajad ja saavad selle eest riigivalitsuselt kindla taksi järele päeva- ja sõiduraha ja ühtlasi kannab ka riik desinfektsiooni kulud. Niisugune primitiivne on Daani riikline veterinaar-korraldus. Pealiskaudselt vaadates paistab, et sarnane korraldus peaks võimaldama kiiret loomataudide lõpetamist, sest suur arv erapraktiseerijaid loomaarste on üle maa laiali ja võivad kui riigivõimu esitajad ülesastuda ja selle juures ei maksa see riigile peaaegu midagi, sest ametnikkude arv loomatervishoiu alal on õige väike ja kõik tööd loomatervishoiu alal on korraldatud erakokkuleppe alusel ja veeretatud loomapidajate kanda. Kuid ligemalt vaadates ja Daani Veterinaarfysicuse prof. Jenseni seltsi ära kuulates selle summade kulutamises loomatervishoiu olude korraldamiseks, selgub, et Daanis praegu maksev kord ei rahulda kedagi muud, kui erapraktiseerijaid loomaarste. Riik on kulutanud, näiteks, 1924. a. ainult desinfektsiooni ainete peale poolteist miljoni Daani krooni, mis Eesti markades umbes 135 miljoni välja teeb. Peale selle veel kõik muud kulud.

Prof. Jenseni enese arvamise järele olla nende veterinaar-korraldus täiesti äraiganenud ja ei vastata praeguse aja nõuetele. Võimata olla erapraktiseerijate loomaarstide abil loomataudide vastu edukalt võidelda. Iga eraloomaarst talitada loomataudide puhul oma moodi, ühtlaste korralduste ja abinõude käsitlemine, mis loomataudide vastu võitlemisel hädatarvilik, olla võimata. Niisuguse korraldusega olla võimalik olnud läbi ajada ainult sellepärast, et Daanimaa võrdlemisi isoleeritult asub, millepärast neil olla loomataudidega võrdlemisi vähe tegemist olnud.

Uuemal ajal olla aga loomataudid Daanis levinenud, eriti suu- ja sõrataud ja nende ärahoidmiseks ja lõpetamiseks olla raske praeguse korralduse juures midagi ära teha.

Daanis olla püütud küll uuendusi loomatervishoiu korralduse alal läbi viia, kuid see leida suurt vastutõotamist just erapraktiseerijate loomaarstide hulgas, kellel ei ole lootust riigiteenijateks saamiseks. Ka vabadust armastajad põllumehed olla riiklike korralduse vastu, kartes viimase poolt suuri kitsendusi loomadega ja loomasaadustega kauplemise alal. Sellepärast olla Daanis kõik uuenduse ja reorganiseerimise kavatsused loomatervishoiu alal parlamendis läbi kukkunud. Läinud aasta sügisel olla siiski korda läinud suurendada veterinaarinspektorite arvu 7 võrra, kuid iga poliitilise valitsuse (Daani administratiiv üksus) juure üht loomaarsti ei saa selle läbi veel mitte ametisse panna. Niisuguseid poliitilise valitsuse üksusi olla Daanis 23.

Tapamajade korraldus on Daanis kommunaal-valitsuste ülesanne, kuid kuulub keskvalitsuse juhtimise ja kontrolli alla. Eksporditapamajade loomaarstid pannakse ametisse keskvalitsuse poolt tapamajade arvel. Eratapamajade loomaarstid saavad tasu harilikult tähtselt pealt ülevaadatud loomade pealt. Eksporditapamajad on kohustatud loomaarsti palga-summat panka sisse maksma, kust loomaarstid oma palga kuudeviisi kätte saavad. Sellega ei ole eksporditapamajade loomaarstid ärarippuvad tapamajade omanikkudest. Loomaarstide arv Daanis on umbes 950, kellest 200—250 on ametis tapamajades, muud aga tegut-

sevad erapraksise alal. Loomaarstid asuvad maad mööda liali, umbes iga 5 kilomeetri peale tuleb üks loomaarst. Alevites ja väiksemates linnades asub tihti peale 4—5 loomaarsti. Enamasti igal loomaarstil on oma väike auto praktilise sõitude jaoks. Daanis, Rootsis ja Hollandis tuleb harva ette, et loomaomanik arstile järele sõidab. Haigele loomale abitarvitamise puhul teatab loomaomanik telefoni teel loomaarstile, kes siis omal sõiduriistal välja sõidab.

HOLLANDI VETERINÄAR-KORRALDUS.

Veterinaar-korraldus Hollandis jaguneb kahte osasse ja allub kahele ministeeriumile. Loomataudide vastu võitlemine ja loomatervishoiu korraldus allub põllutööministeeriumile, kuna toiduainete kontroll ühes tapamajade asjandusega ning lihajärelevaatamisega jne., tervishoiu ministeeriumile allub.

Hollandi veterinaar-valitsus allub iseseisvalt põllutööministrile, mille juhtivaks jõuks direktor (Ministerialdirektor) ja tema abiline veterinaar-inspektor. Keskvalitsuse esitajaks on igas provintsis üks veterinaar-inspektor — kokku üle maa 11.

Sellega öieti lõpebki Hollandi veterinaar-korraldus riigiametnikkude kaudu. Tegelik töö loomataudide vastu võitlemise alal on Hollandis samuti nagu Daaniski, erapraktiseerijate loomaarstide käes, kes loomataudide vastu võitlemisel üles astuvad, kui riigiametnikud ja saavad selle eest päeva- ja sõiduraha ning desinfektsiooni kulud kannab ka riik.

Ka Hollandis ei olda rahul nende praeguse veterinaar-korraldusega samadel põhjustel, nagu Daaniski. Ainult erapraktiseerijad loomaarstid on praeguse korraldusega rahul, sest selle korralduse tõttu saavad nad riigilt iga aasta kindlat toetust. Niihästi Daani kui ka Hollandi tegelikud põllumehed kaebavad, et nende erapraktiseerijad loomaarstid väga kõrget honoraari nõuavad ja sellepärast nende tarvitamist peavad piirama.

Tapamajade asjandus ja liha järelevaatatus kuulub Hollandis tervishoiu ministeeriumi korraldusse. Põllutööministeeriumi veterinaar-valitsuse direktor on ühtlasi ka tervishoiu ministeeriumi toiduainete kontrolli riiklikeks inspektoriks.

Tapamajad on omavalitsuste ülevalpidada ja nende arstid ja ametnikud määrab ametisse omavalitsus, keskvalitsuse poolt maksma pandud nõudmisil silmaspidades.

Sunduslik liha järelevaatatus on kogu maakohhta maksev, ka maal oma majapidamise tarvis tapetavate loomade kohta. Et Hollandis loomaarstide arv küll suur — umbes 700 on, ei suudeta siiski liha järelevaatust täies ulatuses teostada loomaarstide kaudu, millepärast on veel ametis ka nõndanimetatud liha järelevaatajad, kes on kohustatud viibimata teatama vastavale loomaarstile, kui nad liha ülevaatamisel loomulikust olekust kõrvale kaldumist märkavad. Niisuguse teadaande peale on liha järelevaataja — loomaarst kohustatud isiklikult liha ülevaatama. Samuti on kohustatud loomaarstid kontrolleerima ja valvet pidama liha järelevaatajate tegevuse üle. Hädatapetute loomade liha ei lasta Hollandis mitte vabamüügile, vaid ainult freibanki kaudu. See korraldus olla loomakasvatajatele palju kasulik, sest nende freibankide korraldus olla rahva hulgas suure usalduse võitnud ja nende kaudu hädatapetute loomade liha müügil olla võimalik loomade omanikkudel palju kõrgemat hinda saada, kui liha vabaksandmise puhul.

SAKSAMAA VETERINÄÄR-KORRALDUS.

Saksamaa tervishoiu ja loomatervisoiu kõrgemaks riiklikseks asutuseks on Riigi tervishoiu nõukogu — Reichsgesundheitsrat, kes arutab küsimusi, mis temale Saksa riigi valitsuse poolt esitatakse seisukoha võtmiseks ja arvamise avaldamiseks. Nagu sellest näha, on riigi tervishoiu nõukogu nõuandev asutus. Ta ei ole mitte päris kindla koosseisuga asutus, tal on alalised liikmed ja üksikute küsimuste lahendamiseks juurekutsutud liikmed. Loomaarstliste, loomatervisoiu ning mõnesuguste üldtervishoiu küsimuste lahendamiseks võtavad ka osa loomaarstid, kas oma ameti järele või määrab neid valitsus silmapaistvate teenete eest riigi tervishoiu nõukogu liikmeks. Samal alusel on ka meditsiinarstid nõukogu liikmeteks. Peale arstide ja loomaarstide kutsutakse nõukogu koosseisust liikmetena osa võtma ka suurpõllumeeste ja töösturite ning kaubanduse esitajaid. Peale riigi tervisoiu nõukogu on Saksa riigil veel riigi siseministri juures ametis veterinäär-referent, kes siseministri poolt temale esitatud küsimuste kohta oma arvamist avaldab. Temal ei ole kantseleid ega alluvaid ametnikke. Nagu sellest näha, ei ole Saksamaa keskvalitsusel veterinäärvalitsust, sest Saksamaa on jätnud ligema veterinäär-korralduse teostamise oma osariikide ülesandeks. Keskvalitsus on üleriiklike seadustega, nagu loomataudide seadus (Viehseuchengesetz), Riigi lihajärelevaatamise seadus (Reichs-Fleischbeschaugesetz) ja Toiduainete seadus (Nahrungsmittelgesetz), loomaarstlike korralduse põhijooned kindlaks määranud, mis riikide valitsustele kohustavad loomaarstlike ja loomatervisoiu ala korraldamisel. Veterinäär-korraldus ei ole kõigis Saksamaa osariikides päris ühtlane. Igas osariigis on olemas ühel või teisel kujul loomaarstline ametiasutus. Harilikult on ta seotud orgaaniliselt tervishoiu ametiga (Landesgesundheitsamt). Maa tervishoiuamet jaguneb niisugusel juhtumisel kolme osakonda: arstline, loomaarstline ja farmatsöitiline. Tervishoiu ametil on ühine direktor (Ministerialdirektor), kuna igal osakonnal peale selle on veel oma osakonna juht. Veterinäär-osakonnal — maa loomaarst (Landestierarzt) või nagu neid osakonna juhatajaid harilikult veel nimetatakse ministerial nõunik (Ministerialrat).

Nendes Saksa osariikides, kus loomaarstline ala allub põllutööministeeriumile, nagu Preisimaal, seal on ka iseseisev tervishoiu ametist lahusolev maa veterinäär amet — Landesveterinäramt, kuid oma kokkuseade kui ka ülesannete poolest ei ole selle juures põhimõttelikkah lahuminekuid. Mõlematel juhtumistel on Landesgesundheitsamt'i või Landesveterinäramt'i ülesandeks riigi valitsuse toetamine kogu tervishoiu, loomatervisoiu ja apteekide asjanduse alal, informeerides ning juhtides tema tähelepanu kodumaa kui ka väljamaade teaduslike saavutuste peale arstilisel ja loomaarstilisel alal.

Oma tegevuse iseloomu poolest on maatervisoiu (maa veterinäär) amet nõuandev ning arvamise avaldamise, kuid mitte valitsemise asutus. Peale selle avaldab ta ülemarvamisi (nõuandmisi) riigi- ja osariigi kindlustusametile, senatile (Oberverwaltungsgericht) kui ka kõigile kohtuasutustele nende järelepärimiste arsti-, loomaarsti- ja farmatsöitlike teaduste alalt.

Samuti annab Landesveterinäramt politseiasutustele loomataudide seaduses mainitud loomaarstlike ülemarvamise (Obergutachten). Landesveterinäramt'il või Landesgesundheitsamt'i osakondadel on korralikud, erakorralikud ning asjatundjad liikmed. Esimesed on valitsuse poolt nimetatud, teised on vastavate kutseringide (arstide, loomaarstide, hambaarstide, iseseisvate apteekrite ja

proviisorite) poolt valitud. Kolmandad on põllumajanduse, tööliste või kaubanduse ja tööstuse huvide tundjad, keda maa kultuur-nõukogust, haigekassade liidust, maa kindlustusametist ja kaubandus- ning tööstuskodadest teatavate küsimuste lahendamiseks osa võtma kutsutakse.

Peale landesveterinäramt'i, kui nõuandva asutuse, on igas Saksamaa osariigis veterinäär-ala juhtimas Landestierarzt või Ministerialrat, nagu ma juba varem tähendasin, kes ühtlasi on ka Landesveterinäramt'i juhataja — esimees (Vorsitzender). Landestierarsti abiliseks on loomaarst-asjaajaja (Geschäftsführendes Mitglied).

Saksamaal on osariike, kus loomatervisoiu ala kuulub põllutöö- või majandusministeeriumi alla, nagu Saksenis, kuid Landesgesundheitsamt'is, mis siseministeeriumile allub, on ka veterinäär-osakond, see tähendab, valitsemise asutus allub majandusministeeriumile, kuna nõuandev ning arvamise avaldamise asutus — siseministeeriumile, kuid selle juures on ikka majandusministeeriumi Landestierarzt Landesgesundheitsamt'i veterinäär-osakonna juhataja.

Saksamaa keskmistel valitsusasutustel (Kreishauptmannschaft) juures on ametis ametlikud maakonna loomaarstid (Oberregierungsveterinäräräte), kus alluvad oma erialal otse maa loomaarstile (Landestierarzt). Nende ülesandeks on valvata veterinäär-politsei ala järele omas piirkonnas. Eriti kuulub nende tegevuse ülesannete hulka vabatahtlik veiste tiisikuse vastu võitlemise korraldus. Tema teenistuskohaks on maakonna ülema ametiasutus (Kreishauptmannschaft).

Peale maakonna loomaarstide on veel ametis jaoskonna loomaarstid (Bezirkstierärzte) nõndanimetatud Regierungsveterinäräräte, kes mõnes Saksamaa osariigis on täiepalgalised riigiametnikud, mõnes aga saavad nad tasu ainult osaliselt. Neid on harilikult igas kohalikus valitsuse asutuses (Amtshauptmannschaft) üks ametis. Ka linnad sünnitavad tihti iseseisva maakonna või vähemalt iseseisva administratiiv-üksuse, kus ametis vähemalt üks valitsuse ametlik loomaarst. Suuremates linnades on ikka maakonna loomaarst (Oberregierungsveterinärarat) ja jaoskonna loomaarstid (Regierungsveterinärarat) ametis. Saksamaal on loomataudide vastu võitlemine täies ulatuses ainult riigi valitsuse ülesandeks. Kui erapraktiseerija loomaarst konstateerib mõnda taudi juhtumist, peab ta sellest kohalikele politseile teatama, kelle ülesandel ametlik loomaarst kohale sõidab erapraktiseerija loomaarsti diagnoosi kontrollerima ja teatab oma otsusest politseile, kes siis tarvilised korraldused teeb. Nagu sellest näha, ei tee Saksamaa ametlikud loomaarstid ise miskisuguseid korraldusi, vaid nad astuvad üles ainult kui eksperdid ja politsei on õieti loomataudide vastu võitleja. Erikindadel on õigus ametlikudel loomaarstidel ka korraldusi teha, millest nad on kohustatud vastavale politseile võimule teatama, kes siis õieti omakord lõpuliku korralduse teeb.

Jaoskonna loomaarstide ülesandeks on valvata oma jaoskonna piirides tegevate erapraktiseerijate loomaarstide, lihajärelevaatajate, triihinide vaahtajate, sepapajade, loomakastreerijate jne. tegevuse järele. Samuti tervishoiu valve tapamajade, loomaadade jne. järele. Nende pealülesandeks on loomataudide vastu võitlemine.

Tapamaja-asjandus kuulub Saksamaal omavalitsuste korraldusse, umbes samal alusel nagu meilgi. Lihajärelevaatust on korraldatud keskvalitsuse määrusega ja sunduslik enamasti igalpool kogu maa kohta.

Peale loomaarstide võivad lihajärelevaatust toimetada ka vähik-lihajärel-

vaatajad (Laienfleischbeschauer), kes on kohustatud viibimata teatama lihajärelvaatajale loomaarstile, kui nad lihajärelvaatusel midagi leiavad, mis loomikust olekust kõrvale kaldub. Niisugusel korral vaatav vastav lihajärelvaataja loomaarst liha üle ja teeb lõpuliku otsuse. Lihajärelvaatajaks võivad olla maal ka erapraktiseerijad loomaarstid, kes tasu saavad keskvalitsuse poolt kindlaks määratud normide järele.

Tapamajades on igalpool bakterioloogiline lihajärelvaatus sisse seatud.

Suuremad tapamajad sünnitavad loomataudide vastu võitlemise suhtes iseseisva jaoskonna, kus ka valitsuse ametlik loomaarst ametis või on valitsuse korraldusel see õigus antud mõnele tapamaja loomaarstile.

Loomaarstline korraldus on Saksamaal viidud teatava täiuseni. Iseäranis hea kord paistab olema Bayeris, Saksenis ja Badenil. Bayeris on veterinaärkorralduse eesotsas väga lugupeetud ja tubli loomaarst Dr. Karl Gasteiger. Saksenis sama lugupeetud prof. Dr. Edelmann.

TSCHECHOSLOVAKKIA VETERINÄÄR-KORRALDUS.

Tschechoslovakkia veterinaärkorraldus põhjeneb samadele põhimõtetele, nagu Saksamaal oma. Viimastest läheb ta lahku ainult selle poolest, et Tschechoslovakkia veterinaärkorraldus kuulub täiesti iseseisvalt põllutööstusministeeriumi alla. Veterinaärkorralduse eesotsas asub ministeeriumi nõunik (Ministerialrat). Ametlikud loomaarstid on ainult nõuandjad eksperdid, kuna korralduste tegija kõige eest vastutaja on politsei.

Tschechoslovakkias ei ole veterinaär-alal ühtlasi seadusi maksmas. Praegune Tschechoslovakkia on küll endisest Austria keiserriigist võrsunud, kuid Austria oli liitriik (Bundesstaat), kus igal osal omad seadused olid, nii on see ka Tschechoslovakkias praegugi veel, sest selle riigi moodustamisest võtavad osa maa-alad, mis enne kuulusid osalt Ungari ja osalt Austria alla. Viimase üksikutes osades, nagu Russ-Prikarpackaja, olid veel eriseadused maksmas, mis kõik veel praeguses Tschechoslovakkias võimul.

Omi uusi seadusi ei ole nad suutnud veel välja töötada ega maksma panna. Loomataudide vastu võitlemise seadus olla küll valmistaamas, kuid parlamendini ei olla ta veel mitte ulatanud.

Kuid niipalju on Tschechoslovakkias siiski veterinaärkorralduse alal kindlasti väljakujunenud, et loomataudide vastu võitlemine on keskvalitsuse ülesandeks. On olemas provintsi-, maakonna- ning jaoskonna loomaarstid. Kõik täiepalgalised riigiametnikud. Üldine loomaarstide arv Tschechoslovakkias olla 1000 ümber. Kohati olla erapraksis hästi arenenud.

Lihajärelvaatuse alal olla ka vähik-lihajärelvaatajate tegevus lubatav ametlike loomaarstide vastutusel ja järelvalve all. (Järgneb).

Einige Beobachtungen über die Stuttgarter Hundeseuche.

Prof. W. Gutmann.

Die unter dem Namen „Typhus canum“, „Stuttgarter Hundeseuche“, „Gastro-enteritis haemorrhagica typhosa“ bekannte Krankheit wurde in Dorpat in der Klinik für kleinere Haustiere im Jahre 1923 in 40

Fällen, 1924 in 29 und 1925 (im Frühjahrssemester) in 18 Fällen registriert. — Eine kurze Beschreibung des Krankheitsbildes der Stuttgarter Hundeseuche möge dazu dienen die Aufmerksamkeit der Kollegen auf diese Krankheit zu lenken, deren Diagnose im Anfangsstadium durchaus nicht leicht ist.

Die Symptome waren folgende:

Appetitmangel, grosse Mattigkeit, häufiges Erbrechen. In dem Erbrochenen finden sich nicht selten Blutspuren. Die Kotentleerung ist gewöhnlich verzögert; zuweilen sind die Darmausleerungen dünnflüssig mit Blutbeimischung, sehr übelriechend. Gewöhnlich ist starker Durst vorhanden und Harn wird häufig abgesetzt. — Bei näherer Untersuchung der teilnahmslos dastehenden Patienten findet man die Augen tief in den Höhlen liegen. Die Conjunctiven sind injiziert, sehr häufig gelb gefärbt. Die Pupillen erweitert. In einem Falle war ein Bluterguss in die vordere Augenkammer eines Auges bemerkbar. Aus dem Munde der Patienten verbreitet sich ein übler Geruch. Die Zunge ist belegt, sieht schmutzig bräunlich aus. Die Maulschleimhaut ist häufig geschwollen. Am Zahnfleische, der Backenschleimhaut und an den Zungenrändern finden sich Geschwüre verschiedener Grösse (Stomatitis ulcerosa). Bei einem Patienten konnten wir den Verlust der Zungenspitze bis zum frenulum linguae infolge von Necrose beobachten. Das Tier war nicht imstande selbstständig Nahrung aufzunehmen und musste deshalb, obgleich es sich von der Krankheit vollständig erholt hatte, auf Wunsch des Besitzers eingeschläfert werden. Für die klinische Diagnose von Bedeutung ist ferner der Nachweis des Elasticitätsverlustes der Haut: Die Haut im Genick, in eine Falte gehoben, glättet sich nur sehr langsam. Je geringer der Turgor der Haut ist, desto ungünstiger muss der Erkrankungsfall beurteilt werden. Beim drücken auf die Magengegend stöhnen die Patienten. Die Körpertemperatur ist entweder normal, in der Regel subnormal, nur selten erhöht. Die Atmung ist ruhig und tief. Der Puls nicht beschleunigt, nur beim tödlichen Ausgange der Krankheit wird er schwer fühlbar, fadenziehend. Die Harnanalyse wurde nur bei wenigen Patienten vorgenommen. Der Harn hatte bei saurer Reaction ein spec. Gewicht von 1013—1025. Eiweiss fand sich nicht in allen Fällen, wohl aber immer Gallenfarbstoff, oft sehr reichlich und ebenfalls in reichlicher Menge Indikan.

Bei der Section der eingegangenen Tiere war stets eine Magen- und Dünndarmentzündung mit Blutungen in die Mucosa zu finden. Ausserdem konnte eine Hyperaemie der Leber und der Niere nachgewiesen werden.

Behandlung. Wir verordneten unseren Patienten, wenn sich der Appetit einstellte, als Nahrung Milch, Gersten- oder Haferschleim und Weissbrot. Die Verabfolgung von Fleisch wurde während der Krankheit strengstens verboten. (In 2 Fällen hatten die Besitzer, trotz des Verbotes, Fleisch gegeben, und da machten wir die Beobachtung, dass sich die Krankheitssymptome bei den Reconvalescenten wieder wie im Anfangsstadium des Typhus einstellten.) Bei zeitig eingeleiteter Be-

handlung gelang die Heilung wohl in den meisten Fällen bei folgender Therapie: Innerlich 2 mal täglich Bismuthum subnitricum 0,2—0,3—0,5. Nach etwa 2 Tagen hörte das Erbrechen auf. Ausserdem wurde den Patienten täglich die schon von Klett empfohlene physiologische Kochsalzlösung (0,8%) in einer Menge von 30,0—50,0 unter die Haut gespritzt. Nach Anwendung der Kochsalzlösung trat schon nach einigen Tagen eine deutlich wahrnehmbare Besserung ein. Bei Stomatitis ulcerosa wurde die Maulhöhle mit 3% Borsäurelösung gespült. Gegen die Verstopfung kamen Warmwasserklystiere zur Anwendung, und bei starkem Durchfall wurde Tannoform gegeben.

Während der Verbreitung der Stuttgarter Hundeseuche kamen in Dorpat zahlreiche Erkrankungen bei Katzen vor, die eine gewisse Ähnlichkeit mit der Hundeseuche aufwiesen. Appetitlosigkeit, unstillbares Erbrechen, Mattigkeit und Durchfall bei subnormaler Körpertemperatur waren die wesentlichen Symptome. Nur wenige Katzen erholten sich, die meisten gingen nach 4—5 Tagen ein. Auch hier war bei der Section eine Gastro — enteritis nachzuweisen. Da beim Auftreten eines Erkrankungsfalles in der Regel auch die übrigen Katzen des betreffenden Hauses oder Hofes in Mitleidenschaft gezogen wurden, so dürfte der Krankheit wohl ein infektiöser Charakter zuzuschreiben sein. Ob diese Katzenseuche in irgend einem kausalen Zusammenhange mit der Stuttgarter Hundeseuche steht, konnte ich leider nicht ermitteln.

Da wir über die Stuttgarter Hundeseuche nur wenig wissen, so sind die Bestrebungen, hier Aufklärung zu schaffen, sehr dankenswert. Anlass zu einer Reihe sehr beachtenswerter Untersuchungen über das Wesen der Stuttgarter Krankheit hat in den letzten Jahren das Herrschen dieser Seuche in Oesterreich und Böhmen gegeben. Prof. Dr. Wirth *) bot sich die Gelegenheit an der Wiener Klinik eine grosse Zahl typhuskranker Hunde (1921/22: 120; 1922/23: 1038) zu beobachten. Er gewann den Eindruck, dass das klinische Bild der Stuttgarter Hundeseuche grosse Ähnlichkeit mit jenem der acuten Uraemie habe. Dieses veranlasste ihn der Harnuntersuchung seine Aufmerksamkeit zuzuwenden. Unter Wirth hat Schiedinger an einer grösseren Zahl (27 Fällen) von typhuskranken Hunden diese Untersuchungen vorgenommen. Et konnte stets Eiweiss, Gallenfarbstoff, Indikan und in einem Drittel der Fälle Aceton nachweisen. Der Harn hatte stets einen reichlichen Bodensatz, in welchem sich Blasen- und Nierenelemente, weisse und häufig rote Blutkörperchen fanden. Ausserdem konnten alle Arten von Zylindern im Bodensatz reichlich nachgewiesen werden. Dieser Harnbefund hat demnach eine grosse diagnostische Bedeutung und lässt auf eine schwere Erkrankung der Nieren (acute Nephritis) bei der Stuttgarter Hundeseuche schliessen. Wirth richtet jetzt bei dieser Krankheit sein Hauptaugenmerk auf die Behandlung der Nierenentzündung. Bei reiner Milchdiät erhalten die Patienten Urotropin oder Salol innerlich. Als allgemein leistungssteigerndes Mittel gibt er

*) „Zur Pathogenese der Stuttgarter Hundeseuche“, Wiener tierärztl. Monatsschrift 1924. Heft 6, p. 257.

noch Phlogetan. Mit dieser Behandlung will Wirth bessere Erfolge als mit der früheren Therapie erzielt haben.

Da die Stuttgarter Krankheit in der Regel einen seuchenartigen Charakter annimmt, war man berechtigt die Ursache in einem Infektionsstoffe zu suchen. Zunächst sei erwähnt, dass man verschiedene Bakterien als Krankheitsursache verantwortlich gemacht hat. (Hutyra, Hörning, Zschokke, Leclainche etc.). In den letzten Jahren hat man aber Spirochaeten als Krankheitserreger beschuldigt.

Das Auftreten der Stuttgarter Krankheit in Böhmen gab dem Professor der pathologischen Anatomie an der tierärztlichen Hochschule zu Brünn — Dr. Lukas *) — im Jahre 1922 Gelegenheit einige von den an der Seuche eingegangenen Hunden frisch zu untersuchen. Es gelang ihm in allen von ihm untersuchten Fällen der Stuttgarter Hundeseuche Spirochaeten nachzuweisen, und zwar im Harn, im Blut, konstant aber in den Nieren.

Auch Krivacek **) konnte mit der Levaditti-Methode in jedem Falle von Stuttgarter Hundeseuche die Anwesenheit von Spirochaeten feststellen. Im Gegensatz zu den beiden zuletzt erwähnten Autoren haben Bauer, Kral und Kramer bei ihren Untersuchungen keine positiven Resultate erhalten. Diese Widersprüche im Befunde gaben Dr. Hiesinger *) in Wien Veranlassung eine nochmalige Untersuchung und Prüfung in der Spirochaetenfrage vorzunehmen. Das Untersuchungsmaterial stamme aus den vom September bis Dezember 1924 auf der Hundeklinik eingestellten Tieren. Das Material wurde teilweise dem Kadaver frisch entnommen, grösstenteils aber diente älteres Material zur Untersuchung. Unter zwanzig untersuchten Fällen von Stuttgarter Hundeseuche gelang es Hiesinger nur einmal im Dunkelfelde in einer Niere, die aber bereits faul war, Spirochaeten nachzuweisen. Die übrigen Fälle ergaben ein negatives Resultat. Er spricht die Meinung aus, dass es sich bei dem Lukasschen Befunde vielleicht nur um postmortale oder sub finem vitae stattgefundene Einwanderung nicht spezifischer Spirochaeten handele.

Wenn es demnach in den letzten Jahren auch noch nicht gelungen ist die Ursache der Stuttgarter Hundeseuche festzustellen, so haben doch die Arbeiten von Wirth, Schiedinger und Mikuschka **) eine grosse klinische Bedeutung. Sie weisen darauf hin, dass wir in der Harnuntersuchung auf Gehalt an Eiweiss, Gallenfarbstoff und Indikan ein wichtiges Hilfsmittel haben, um in zweifelhaften Fällen die Diagnose zu stellen und auch die entsprechenden therapeutischen Massnahmen zu ergreifen.

*) „Spirochaeten als Erreger der Stuttgarter Hundeseuche.“ Deutsche tierärztliche Wochenschrift 1923. Nr. 12, p. 137.

**) „Spirochaetenbefunde beim Hundetyphus.“ Zeitschrift für Hygiene u. Infektionskrankheiten. Bd. 103. Heft 3 — 1924.

*) „Zur Spirochaetenfrage bei der Stuttgarter Hundeseuche.“ Berl. tierärztl. Wochenschrift 1925. Nr. 31, pag. 481.

**) Deutsch-oesterr. tierärztl. Wochenschrift 1925. Nr. 6. Seite 69.

Kloraalhüdraadi narkoos veisel.

Dr. K. Saral.

Veistel on kloraalhüdraadi narkoosi võrdlemisi vähe tarvitatud; kirjanduses leiduvad ainult mõned üksikud teated. Operaamatutes soovitatakse peaaegjalikult alkoholi veiste narkoosiks tarvitada. Et mina viimasel ajal kloraalhüdraati ainult hobuste ja ka mõnel korral kitsede juures olen tarvitanud, 10% vesilahuna intravenöös, siis tahtsin katset teha kloraalhüdraadi narkoosiga ka veisel, süstides intravenöös.

Kuna veistel vähe operatsioone kliinikus teha tuleb, kus narkoos võimalik ehk tarvilik on, siis tarvitasin prof. Richter'i anatoomilisteks otstarveteks ostetud lehma katsetegemiseks. Katse tegin 20. IV. 1925, kell 12 päeva, kus lehmale, kes kaalus 18 puuda 16 naela, süstisin intervenöös 35.0 kloraalhüdraati 10% vesilahus, s. o. ühes veega 350.0, mille järele saavutasin sügava une, mille juures loom ei reageerinud enam kornea puutumisele. Lehmäl oli enne hingamine 35 ja puls 80. Poolteise tunni järele hakkas loom ärkama. Kell 2 sõi ta etteantud heinad ära, lamab aga veel kõhul ja reageerib akustilistele äritustele. Nõelaga torgates reageerib niisamuti. Puls 80, hingamine 30, vähene ilajooks suust.

Kell $\frac{1}{3}$ tõusis üles, kui teda selleks kergelt sunniti; seisab hästi jalgadel, kuid käies tuigerdab.

Kell $\frac{2}{3}$ mäletseb. Kell 3 täiesti ärrganud ja normaalsete liigutustega. Piima omadused niisama, kui enne katset 3.1% rasva, erikaal 1 0353 ja happekraad 7.4.

Ülaloodud katse lubab oletada, et veistel niisamuti kui hobustel ja teistel loomadil võib kloraalhüdraati tarvitada narkoosiks intravenöös.

Keskmiselt tuleb kloraalhüdraati kergemaks narkoosiks tarvitada 10% vesilahuna, hobustel 200.0—250.0, veistel samapalju, koertel 10.0—50.0, kitsedel 30.0—50.0, lammastel samapalju. Ei näe ka mitte hädaohtlik olevat, kui kahekordse doosi võtame, muud kui uni on sügavam ja kauemkestev.

Hobuse kabja ja raua mudelitest.

A. Rängel.

Mitmed nooremad ametivennad jaoskondadest kaebavad, et neil on sagedasti raske kabjahaiguste juhustel, mis vastavat rautamist nõuavad, hobuse omanikule ja sepale selgeks teha, missugune raud käesoleval juhusel tuleb teha ja kuidas alla seada. — Oleks tarvis vastavate mudelite kogu, et nende varal kohe selget ettekujutust anda, muidu tikub rautamine sagedasti hoopis teisiti välja tulema ja tagajärjed ei tule soovitavad.

Olen saanud kirju küsimisega, kas niisuguseid kabjamudeleid — gipsiga täidetud, normaal ja muutunud vormiga kapju ühes vastavate raudadega ei saa valmistada teaduskonna õppesepikojas? Et asi ka

teisi ametivendi, peale küsijate, võiks huvitada, vastan meie „Ringvaate“ veergudel.

Teaduskonna õppesepikojas on raske valmistada väljasaatmiseks vastavaid kabjamudeleid järgmistel põhjustel: Õppeaegjalik on omal on iga aasta tarvis kaunis palju surnud hobuste kapju üliõpilaste praktiliste harjutuste jaoks. Neid saan peaaegjalikult teaduskonna kliinikutes lõppenud ja patoloog, anatoomia instituudis lahatud hobustelt; mõned kabjad saan juhuseks ka tapamajast ja ratsariigemendist. Mõni aasta tuleb kapjadest puudus. Saadud kapjadest kõlbavad mudeliteks ainult üksikud ja neid pean hoidma oma kabineti täienduseks.

Parem lugu on selle poolest välismaade suuremates linnades: seal tapetakse iga aasta tapamajades tubandeid hobuseid; need on enamasti juba vigased, sagedasti ka muutunud kapjadega, töövõimetud hobused ja selle tõttu kapjade valik praktiliste harjutuste kui ka mudelite jaoks rikkalik. (Hauptneri firma Berliinis valmistab kabjamudeleid ja neid võib sealt tellida Brock'i äri kaudu Tartus.)

Aga meie ametivendadel oleks kabja ja raua mudelite kogu soetamiseks otstarbekohasem järgmiselt toimetada:

„Igal jaoskonna ja maakonna loomaarstil tuleb loata aasta jooksul rida hobuseid. Kui ei ole tegemist hädaohtliku taudiga (näit. põrna-taudiga), võib loomaarst kabjad (varbad kuni pärimeliigesteni) omale pärida ja kodus neist mudelid valmistada. Kõige lihtsam ja kiirem on keetmise teel sarvtubvliit muist osadest lahutada. Keedetakse nii kaua, kui sarvtuhvel kergesti otsast ära rebida annab. Võib ka matsereerimise teel lahutada — saab ilusam preparaati, aga see vältab kauem ja nõuab kohast kõryalist ruumi sest sünnitab haisu. On muudatusi varba (iseäranis kabja) luies ja liigestes, siis on kasulik ka need vastavalt kabjale ära märkida ja alles hoida.

On sarvtuhvel otsast ära rebitud, siis täidetakse see kohe gipsimassiga, mis varsti kõvaks hangub ja kabja vormi alles hoiab. — Ilma gipsita jäetud sarvtuhvlid muudavad ära kuivades tuntavalt esialgset vormi. — Nii saadakse aja jooksul kena koguke normaal ja muutunud kapju.

Järgmine ülesanne on: üles otsida arukam sepp õmbruskonnast ja temal lastakse näpunäidete ja vastava operaamatu piltide järele (rautamise ja kabjahaiguste operaamatu peaks igal loomaarstil olema) valmistada kabjale vastav raud. Sepp valmistab sepp piltide järele loomaarsti juhutuse ja valve all üksikuid randu kogu jaoks. — Esimesed raudad lähevad luhta, aga järgmised juba kõlbavad. Mõned raua konar-lused parandatakse viiliga ja roostetamise eest kaitseks tõmmatakse raudad raualakiga üle.

Nii tegutsedes on loomaarst soetanud kaks tarvilist asja: 1) kapjade ja raudade mudelite kogu; 2) koolitanud oma läheduses sepa, kes tema juhutuse järele mõistab ja tahab haigeid kapju rautada.

Niisugune sepp on loomaarstile hädatarviline, sest sagedasti on hobuse jalgade, eriti kapjade vigade edukas arstimine sellest, kas sepp mõistab ja tahab arsti juhutuse kohaselt rautada.

Põlevkiviõli kabja määrdena.

Art. Herodes.

1925. aasta talvel ja suvel tuli Sõjaväe Ühendatud Õppeasutuste hobuste seas väga palju ette sarvkabja haigusi. Iseäranis pahaks läks aga lugu suvel, kus ilmad muutusid kuivaks ja kuumaks. Kabjad läksid lõhesid täis ja kuivasid niivõrd ära, et muutusid rabedaks ega ei pidanud enam hästi raudu all. Ka sepad pidid värknoale haamriga peale lööma, et kabja küljest kildu kätte saada, mis aga enamasti suuremad tükid, kui tarvis, lahti viis. Ka olid tengalid, sarvharaka murenemine ja vähenemine, harilikud asjad. Juunikuu alguks kujunes asi sarnaseks, et umbes 10 prots. hobustest olid tarvitamiseks kabjahaiguste pärast kõlbmatud. Niisugune seisukord tuli iseäranis teraval kujul ilmsiks Tondil. Siin on hobuste latrite põrandad laudadest, väljas aga kuiv tuhkjast liiv, mis suvel kuni 28—30 kr. C. kuumaks läks. Neil tingimustel andis kabi niiskust liig palju ära, ja sellele nähtusele oli tarvis kiire korras vastuabinõud tarvitusele võtta. Kõige tähtsamad sammud oleks muidugi kabja leotamine ja pehme hoidmine. Leotust oli väga kerge läbi viia, kuid niiskuse äraauramise takistuseks olid tarviliised sellekohased võideained, mille leidmine aga raskusi sünnitas. Intendantuuri poolt väljaantud kabjamääre polnud kõlbuline, sest sisaldas palju piiret ärritavaid aineid ja tõrva, mis liiviga kokku puutudes kabjale kõva asfaldi sarnase kesta tekitas. Järgmised võideained oleks olnud vaseliin ja mage searasv, kuid need mõlemad olid liig kallid — 3—4000 marka puud. Oleks tarvis läinud aasta jooksul umbes 4—5 puuda. Niisuguse suure kvantumi muretsemiseks polnud krediiti. Siis tuli pakkumine Reile keemiavabrikult vaseliini peale 1800 mk. puud. Järeldaatusel selgus aga, et siin oli vaseliini nimetuse all mitmesuguste keemiliste jätete segu, mis tarvitada ei kõlbanud. Tuli leida mingisugune teine odavam vahend, mis ilma ühegi kõrvalmõjuta oma ülesande oleks täitnud. Siin tuli mul mõte teha proovi põlevkivi õliga, segedes temasse võidekonsistentsi saamiseks ceresiini. Oli analüüside järele otsustades oli kõige kohasem tarvitada n. n. „tooresõli.“ Võttes neid nimetatud aineid vahekorras 1 : 3. sain konsistentsi poolest paraja võide. Tema tarvitamise kohta seadsin üles nõuded: kabi saab ½—1 tund aega leotatud, siis lapiga kuivaks pühitud ja edasi ühetasase õhukese kihiga sisse võitnud. Kus latri põrand savist ehk liivast oli, seal sai tald ja harakas võietud ainult siis, kui seal mingisugune viga, kas haraka murenemine, haudumine ehk mädanemine oli. Sarnast leotust ja võidmist sai kabja iseloomule ja ajale vastavalt tehtud 3—4 korda nädalas. Tagajärjed olid väga head. Uusi lõhesid, tengalid ega rabemisi kapjades ette enam ei tulnud, sepad värkimise juures haamrit enam ei tarvitanud — kabi muutus ühetasaselt ilusaks ja elastiliseks. Selle juures maksab aga võide puud umbes 1000—1100 marka.

Huvitav dokument, mis loomaarstlise eri-õppeasutuse Tartusse asutamist selgitada aitab.

Dots. J. M. Ainson.

On harilik nähtus, et siis alles kaevu kinniajamise peale mõeldakse, kui laps juba kaevu on kukkunud. Nii hakati ka alles siis loomaarstlike õppeasutusi korraldama, kui loomataudid loomapidajatele juba määramata suurt kahju olid sünnitanud. Ikka sagedamini korduvad ja kordkorralt üle suurema maa-ala levinevad loomataudid, mis mõnikord peaaegu üle kogu Euroopa ulatasid, mille tõttu lugemata arvul koduloomi hävines, suutsid lõpuks riigivalitsusi oma tähelepanu sellele pöörata, et inimesed, kelle ülesandeks nii ütlemta suure hädaohu ärahoidmine ja selle vastu võitlemine on, oma tähtsa ja raske kohustuse kohaselt ette valmistatud oleks. Aga ka siiski, kui tarvidus tublide loomaarstide järele võrratu suur oli, ei asunud riigivalitsused loomaarstlike õppeasutuste korraldamisele, vaid eraisikud pidid aastakümneid vaeva nägema, enne kui võimalik oli valitsuse käest ülitarvilisele õppeasutusele väikestki toetust välja kaubelda. Kõige vanem loomaarstlik õppeasutus on „L'école vétérinaire“ Lyonis, mille asutamiseks Prantsuse valitsus 5. aug. 1761. a. Claude Bourgelat'le, hariduse poolest jurist, luba andis ja väikese toetuse määras, ning mis 2. jaanuaril 1762. a. oma tegevust algas. Niisuguse kooli avamise luba olid aga kauemat aega asjata palunud seesama Bourgelat ja enne teda Lafosse, isa ja poeg. Täielikult tõestus aga Bourgelat arvamine Lyoni kooli avamisel, et ei lähe 50 aastat mööda, kui sarnaseid koole on kõikides Euroopa riikides mitu. Juba 1766. a. avati Alfort'is loomaarstide kool, millele Prantsuse lähemates naaberriikides, Itaalias, Saksamaal, Austrias, Inglismaal jne. sarnaste koolide avamine juba mõne aasta pärast järgnes.

Vene valitsus kinnitas 1803. a. 25. aug. siseministeeriumi ettepaneku, et veterinaär-koolid tulevad asutada: Peeterburis, Moskvas ja Lubinis. Veel samal aastal komandeerib valitsus Peeterburi mediko-kirurgia akadeemia adjunkti Knigin'i mitme üliõpilasega väljamaale ennast avatavate veterinaär-koolide õpetajateks ette valmistama. 1805. a. asutatakse Moskva, Harkovi ja Kaasani ülikoolide arstiteaduskondade juure loomaarstiteaduse õppetoolid, kuhu tähtsamaid väljamaa loomaarste kutsutakse. 1806. a. kutsutakse Vilno ülikooli juure loomaarstiteaduse õppetoolile prof. Bojanus, kes Saksamaal enesele kuulsuse oli omandanud. 1808. a. avatakse Peeterburis med.-kirurgia akadeemia juures iseseisev loomaarstline osakond. 1839. a. avatakse Harkovi ülikooli juures praktiline veterinaär-kool. See korraldus ei anna aga soovitavaid tagajärgi ja sellepärast on haridusministeeriumi juures ajutine meditsinaal-komitee asutatud, kes loomaarstlikes korraldustes tarvilikke parandusi ja uuendusi pidi läbi arutama. Üks nimetatud komitee protkollidest ongi, millega mina austatud ametivendi tutvustada tahan, võimalikult täpselt algtekstile jälgides.

Protokoll on õpperingkonna kuraatori poolt 1843. a. 8. märtsil Tartu ülikooli valitsusele arvamise avaldamiseks saadetud ja kõlab järgmiselt:

är-korraldus, mis nii lähedas ühenduses peaaegjaliku rahvarik-
 kuse allikaga põllumajandusega, mille seniseks aluspõhjaks loomakasvatuse,
 valitsuse tähelepanu oma peale tõmbanud. 1808 a. 25. aug. Kõi-
 on juba ammu kinnitatud siseministri esitises, millega kinnitatakse veteri-
 gekõrgemalt peatamine Peeterburis, Moskvas ja Lubnis, kellele igale eraldi
 näärikoolide asutati, on seigelt väljendatud mõõdapääsematus sarnaste õppe-
 oma eelarveldamiseks üle riigi. Peeterburi ja Moskva iseseisvad õppeasutu-
 asutuste siseses ministri ettepanekul, mis 1808. a. 28. juulil Kõige kõrgemalt poolt
 sed liidetud iseenesliko-kirurgia akadeemia külge, peaaegjalikult sellepärast, nagu
 kinnitatuks, me usekirja VI-st punktist näha, et loomaarstiteadus eraldi õpeta-
 sellekohasele anna neid tagajärgi, kui üldise arstiteadusega koos õpetades.
 mise juures ei põhjusel vet.-õppeasutuse avamine seniseks ära muudetud, kuni
 Lubnis on selle vanab ka üldist arstiteaduse õpetamist sisse seada. Nendest
 seal võimatus ülespeetavatest õppeasutustest lootis valitsus kahesugust kasu:
 suurte kulude äär-arste ja vet.-teaduste täiendamist. Kahjuks ei teostunud
 osavaid veteri lootused mitte ja 35 aastased kogemused selgitavad veenvalt,
 need valitsuse jik on oma vet.-õppeasutustest loota. Siiasaadik ei ole nad oma
 mis meil võim äiendamisest sugugi osa võtnud ja andsid koguni väikese arvu
 teaduseharude kes nõuetele vastavalt oma ametikohuseid täidavad. Kinnita-
 veterinäär-arst aegused vet.-õppeasutused vähe häid veterinäär-arste annavad,
 des, et neil p ennast järgmistele ümberlukkamata tõsiasjadele: üldised kaeb-
 toetab komitee arstid, kes meie õppeasutustes õppinud, viletsa haridusega on.
 tused, et loomad otsused, et meil suur puudus headest loomaarstidest, ehk küll
 üheneelua ei oleks Venemaal vakant loomaarsti kohte olemaski, sest et
 välja näeb, na meil õppimise lõpetavad, ei leia kuskil kohta. Sellepärast ei
 noormehed, ke use seisukorra juures inimestele, kellel loomade arstimiseks min-
 saa hästi raele, nagu loomade kohitsejad ja tallipoisid, ometi ära keelata loo-
 git õigust ei o ega tegemist teha, ehk küll seadus seda ette kirjutab
 made arstid).

(XIII k. 11) Jär-teaduse madalal seismise põhjused peituvad mitte õiges viisis,

Veterinäär-teaduse õpetamisel tarvitati:

mida veterinäär-isi juhatasid isikud, kes veterinäär-teadust sugugi ei tunnud.

1. Õpet usid õpetajad, kes oma ainet hästi tunnevad ja sellest
2. Puu

lugu peavad. arsti kutse halvaks pidamine.

3. Loo valitsuse ja loomaarsti vahekord jäetakse kindlaks määramata.
4. Riig arsti ja arsti kohustused koondatakse ühe isiku kätte, mida
5. Loo haseks, vaid kahjulikuks tuleb lugeda.

sugugi riigite kõrvaldamiseks oleks tarvilik: Et valitsus veterinäär-teaduse

Paahede isvaks teaduseks ja veterinäär-õppeasutustele annaks täitsa ise-
 tunnista ks ise ala. — Kus kohas tuleks aga neid koole asutada?

seisva tege vus, küsimuse läbiarutamise järele, mille juures asjatundjatega

Iga külgi, küll kirjalikult, küll suusõnaliselt peetud, on komitee veen-

paiju nõu dida õppeasutusi, kui nad mitte ainult ei pea osavaid veterinäär-arste

dunud, et neid vaid ka veterinäär-teadust kõrgemale viima, ei sünni suurema-

ettevalmis tam kus ülikoolid töötavad kaugele paigutada, sest sellega saame

test lin na dest, itavad tagajärjed: ärakasutada ülikooli õppevahendite kogusid

järgmised soo le suuremal arvul loomi muretseda. Pealegi võib, nagu seda

ja õppeasutus

ka teistes riikides tehakse, neile õppeasutustele veterinäär-politsei kohused peale
 panna, mida nemad linna, kui ka maakonna kohta täitma peavad ja selle tõttu
 tuttavad on kõigi taudidega, ning neile võimalus avaneb õpilastega kõiki lõp-
 nud loomi lahata, mis pat. anat. teadmisi omandada võimaldaks. Komitee
 peab selle juures, kui tema tähelepanu juhib kasu peale, mis veterinäär-õppe-
 asutuste ülikoolidele lähendamise läbi tekib, mõlemate õppeasutuste kasu sil-
 mas. Vet.-õppeasutustel ei oleks tarvidust eraldi õpetajaid muretseda: loodus-
 loos, keemias, füüsikas, ka võiks ülikooli botaanika-aeda ära kasutada. Ülikoolil
 ei oleks tarvis eraldi professori vet.-teaduse, tarvis, kes põlluteadlastele lühi-
 kest vet.-teaduste kursuste ja arstiteadlastele epizootoloogia ja vet.-politseid
 loeks. Administratiivselt peaks aga ülikool ja vet.-õppeasutus lahutatud olema,
 sest õppeasutusele ei ole midagi pahemat, kui valitsuse all olla, kes asjast mi-
 dagi ei tea. Vet.-õppeasutuse juhatajaks peab olema isik, kes vet.-teadust teo-
 reetiliselt ja praktiliselt tunneb. Teaduse ja riigi huvides on direktorile või-
 maldada tervet Vene riiki mööda ümber sõita, et veterinäär-oludega tutvuneda.
 Õppeasutus seisaks otsekoheselt õpperingkonna kuraatori võimu all.

Tarvis hoolitseda heade, andekate õppejõudude eest. Et meil siiasaadik
 peaaegjalikult nõuti, et õppejõud oleksid arstiteaduse doktorid — Dr. med. (§ 37,
 Peeterburi ja Moskva med. kir. ak. põhik.) ja täitsa kõrvaliseks asjaks loeti,
 kas nad looma haigusi kunagi ravitsenud on, või mitte, juhtus harilikult, et
 loomaarstiteaduse professor oma eriaimest — loomahaigustest ei tahtnudki mi-
 dagi teada, sellest koguni häbi tundis, ning inimeste ravitsemisega tegemist
 tegid. Tublid veterinäär-teadusele anduvaid õpetajaid leida, on ütlemata raske.

Venemaal niisuguseid isikuid, kes kõigile nõudmistele vastaks, mis vete-
 rinäär-teaduse uue korralduse järele nõudma peab, ei ole. Ei ole ju ka selleks
 mitte midagi tehtud!

Jääb ainuke pääsetee — kutsuda vastavaid isikuid väljamaalt. Aga
 täitsa tundmatud rahvakeelega, kohalise karjapidamisega ja loomade haigustega,
 mis siin ette tulevad, kulub neil palju aega enne, kuni nad seda kõike tundma
 õppida suudavad. Kõiki raskusi silmas pidades, peab tahtmata arvamisele tule-
 ma, et kõige kasulikum oleks ajutiselt leppida kahe veterinäär-kooliga, kus
 andekaid noorimehi tulevasteks õpetajateks ette valmistatakse, kellel huvi loo-
 maarstiteaduse vastu ja keda peale õppeasutuse lõpetamise võib kolmeks ehk
 neljaks aastaks väljamaale parematesse õppeasutustesse ennast täiendama saata.

Komitee ei loe tarviliseks, et vet.-õppeasutuse õppejõud peab arstiteaduse
 doktor olema, ega loe mitte soovitatavaks, et tema inimeste arstimisega tege-
 mist teeb.

Komitee poolt kokkuseatud eksamite kavas, kui ka kavas, milles kroonu
 teenistuse õigused ja kohustused ära määratakse, tunnistatakse vet.-õppeasu-
 tuses õppekohale pääsemiseks tarvilikuks — mag. med. vet., aga mitte enam
 dr. med., ja mag. med. vet. peab aunimede andmise juures teiste teaduskon-
 dade õppejõudude aastametega ühevääriliseks tunnistatama.

Kõiki neid asjaolusid silmas pidades, paneb komitee ette: sulgeda Vilno
 ja Moskva med. kirurg. akadeemiade veterinäär-jaoskonnad, mille järele hari-
 dusministeeriumile ainult praktiline veterinäär-kool Harkovi ülikooli juures
 jääb. Tähendatud kool on 1839. aastal avatud prooviks 3 aastaks ainult omal
 kulul õppivate õpilaste tarvis, aga jätkab oma tööd endistel alustel. Harkovi
 veterinäär-kool töötab aga liiga kitsastes oludes ja väikeste kuludega, et või-

malik oleks rahuldavaid tulemusi saada. Tema peapuudused on: õppimise aeg on liig lühike, mis, kõik kõrvalained ühes arvatud, 3 aastaga piirdub, ja õpetajate arv on liig väikene. Asutuse direktor on ühtlasi 10 tähtsama aine õpetaja, ja kliiniku juhataja. Ei ole võimalik, et üks inimene nii mitmekesiseid kohustusi täita suudab, olgu ta kui anderikas ja paljuteadja tahes. Temal jääb ainuke pääsetee, et tema kõikidest ainetest ainult tähtsamaid osasid puudutab. Peeterburi medikokirurg. akad. vet.-jaoskond on sõjaministeeriumile alulv asutus, ning temal on puudused, mis algusest peale olemas ja peajasjalikult selles seisab, et valitsemine mitte otstarbekohaselt ei ole sisse seatud.

Nii on selge, et tarvidus hästi korraldatud veterinaar-õppeasutuste järele suur on.

Komitee arvamise järele peaks niisugused koolid, ehk instituudid avatud saama: Tartus, Moskvas ja Harkovis. Veterinaar-instituudi avamiseks Tartus on oluline puudus, et linn liig väike ja sellepärast vähe kindlustust pakub selleks, et kliinikud küllalt materjaali saaks. Aga Liivimaa ja ülepea Balti kubermangude elanikud hindavad loomade väärtust kõrgemalt, kui teiste Vene maakotade elanikud ja sellepärast võib loota, et Tartu kliinikutesse ei tooda loomi mitte ainult linnast, vaid ka ümbruskonna elanikkude poolt. Muidu on aga kõik tingimused just Tartu kasuks. Siin on meil üks parematest ülikoolidest, mille naabruse hästi mõjaks noore instituudi peale, ning kus väljamaalt kutsutud õppejõud ja osav direktor leiaksid valmis tööpõllu eest. Maakoha elanikkude üldine haridus ja pärastpoolne hea mõju Tartu vet.-instituudi poolt Balti mere kubermangude loomapidamise peale mõjuks kindlasti hästi ka teiste Vene veterinaar-instituutide peale, nii et Tartu veterinaar-instituut võiks väljaareneda asutuseks, kus meie loomaarstid ennast ette valmistaks vet.-koolide õpetajateks ja kuhu teistest instituutidest võiks neid lõpetajaid saata, kes vet.-teaduste magistri tööd tahavad kirjutada. Siit võiks neid siis väljamaale saata ennast täiendama. Niisuguse eesmärgi saavutamiseks võiks kohe Tartu instituudi asutamise juures sinna ametisse määrata noorimehi, kes Saksa ja Vene keelt oskavad ja kellel vastav ettevalmistus muidu olemas on.

Moskvas on kõik tingimused, mis vet.-instituudi asutamiseks tarvilikud: ülikool, suur linn, nii et karta ei ole, et mitte küllalt materjaali kliinikutesse ei voolaks.

Harkov on ka ülikooli linn ja palju suurem kui Tartu. Ümbruskonnas on külad, kus palju loomi ja Harkovis peetakse iga aasta 4 suurt laata ära. Harkovis on juba 3 aastat veterinaar-kool, mis oma väikeste kulusummade ja puuduste peale vaatamata on suutnud elanikkude seas niisuguse kooli tähtsuse arusaamist luua. Pealegi on Harkovi veterinaar-ülikool lähemal, kui teised, rohtlaantele — katkupesale ja võiks peajasjalikult selle haiguse iseloomu uurimisega tegemist teha. Tema võiks head mõju avaldada oma ümbruskonna lambakasvatuse ja hobusekasvatuse peale, ning lammaste patoloogiat ja terapiat täiendada.

Veterinaar-õppeasutuste koosseis peaks järgmine olema: 3 professori, 2 adjunkti, 1 prosektor, tema abi, 1 apteeker, 1 õpetatud sepp, tema abi (valitakse velskerikooli lõpetajate seast 2 aastaks), 1 kliiniku assistent (valitakse instituudi lõpetajate seast 2 aastaks), 1 bereitor, kes ratsasõitmist ja sadula-seadmist õpetab, 2 kantseleiametnikku ja tarvilik arv teenijaid. Õpilased ei peaks nooremad, kui 17 aastat ja mitte vanemad, kui 25 aastat olema."

Need komitee otsused on sellepolest peajasjalikult huvitavad, et nii täielikku iseseisvust ja nii kõrget sotsiaalset seisukohta ei olnud veterinaar-õppeasutuste õppejõududel sellel ajal veel kusagil mujal olemas, kui siin nõutakse, et sellega lugupidamist loomaarsti kutsest tõsta.

Eesti Loomaarstide Seltsi

nastakoosolek 17. jaanuaril 1926. aastal kell 11 e. l. Tallinnas.

Imunud: 1) M. Liias, 2) E. Saarfels, 3) O. Veber, 4) K. Lind, 5) A. Nartsissov, 6) J. Pehsen, 7) A. Olt-Ojasalu, 8) C. Bohl, 9) A. Zvinev, 10) Kärner, 11) A. Arras, 12) A. Räneel, 13) M. Ilmjärv, 14) K. Edur, 15) E. Nummelin, 16) P. Ruus, 17) E. Erler, 18) A. Ein, 19) F. Reichardt, 20) J. Jürgenson, 21) K. Tagopera, 22) K. Homann, 23) J. Rabison, 24) J. Niegol, 25) S. Punin, 26) A. Morel, 27) V. Freimann, 28) E. Ruber, 29) J. Zimmermann, 30) H. Lensin. M. Ilmjärvel Jakoblevi ja K. Eduril M. Kuivase volitus.

Kuna tarviline kvoorum koos, avab esimees A. Arras koosoleku ja tuletab meele möödunud aasta seltsi tegevust, toonitades loidu osavõtmist seltsi üldkoosolekutest, mille tõttu mõned tähtsad asjad otsustamata pidid jääma, kvoorum puudusel. Tuletab meele surma läbi lahkunud ametvenda, kauaaegset Tori hobusekasvatuse juhatajat R. Margki. Lahkunu auks tõusevad koosliiad püsti.

Koosoleku juhatajaks valitakse A. Morel. Protokoll kirjutajaks M. Ilmjärv.

Päevakord võetakse muutmatult vastu.

II. E. L. S. tegevuse aruande kannab ette amtv. Olt-Ojasalu. Seltsi tegevus arenes 1925. a. võimaluse piires rahuldavalt. Liikmete arv oli 1924. a. lõul 76. tõusis 1925. a. lõuks 85 peale. Juure tulid 10 noort ametvenda ja 1 ametõde ja nimelt: Karl Kärner, Elmar Roots, Artur Lanøer, Georg Svidinski, Ottillie Markus, Artur Herodes, Valter Freimann, Karl Behrens, Michail Jakoblev, Nikolai Vestmann ja Aleksander Laas. Surma läbi lahkus aasta lõul Reinhold Margk ja septembrikuu üldkoosolekul otsustati seltsist välja heita dr. Grünvald.

Selts pidas aasta jooksul 3 üldkoosoleku. Traditsiooniline aastakoosolek oli Tallinnas 25. I. 25., millest 30 liiget ja 2 üliõpilast osa võtsid.

Peale harilikku aastakoosoleku päevakorrapunktide, nagu aruanne, eelarve ja valimised, pidasid koosolekul kõnesid: seltsi auliige prof. V. Gutmann aine üle „Die Entwicklung des tierärztlichen Unterrichts am Dorpater Veterinär-Institut“ ja amtv. J. Jürgenson aine üle „Episoden und Erinnerungen aus dem tierärztlichen Dienstleben.“ Aastakoosolekule järgnes õhtul omavaheline koosviibimine, mis üldiselt heatujuuliselt möödus.

Teine üldkoosolek peeti 24. V. 25. Tallinnas. Osa võtsid 26 liiget. Sellel koosolekul arutati loomatervishoiu peavalitsuse juhataja A. Arrasi poolt väljatõttatud loomatervishoiu ja loomaarstliku kutse korralduse seaduse eelnõu, milleks kogu päev ära kulus, nii et teised päevakorrapunktid ära jäid. Päevakorral olev F. Laja referaat „Marutaudi vastu võitlemisest Eestis“ ilmus „Ringvaates.“

Kolmas üldkoosolek peeti 13. IX. 25. Tartus. Osa võtsid 30 seltsi liiget ja mõned üliõpilased. Peale dr. Grünvaldi küsimuse, keda arstliku eetika vastu eksimise pärast (väga suurel hüljal kokaiini väljakirjutamine) välja heita otsustati, esinesid nimetatud koosolekul referaatidega: dots. A. Rängel aine üle „Muljed hobuserautamisest väljamaa reisil“ ja dots. K. Saral aine üle „Loomakliinikud Eestis.“ Arutati loomatervishoiu ja loomaarstliku kutse korralduse eelnõu.

Seltsi eestseisus pidas aasta jooksul 10 koosolekut, millel ajakirja väljaandmisega ühenduses olevaid küsimusi ja ülikooli asju arutati, uusi liikmeid vastu võeti, seisukohti võeti ametvendade teenistuse alal tärnanud kon-

fliktide asjus, nagu amtv. Panov'il Haapsalu linnavalitsusega, amtv. Niggol'il Harju maakonnavalitsusega jne. Raasiku jaoskond kuulutati boikoti alla, kuni Niggol'i j Harju maakonna vahekordade selgumiseni.

Tähtsamaks uudiseks seltsi tegevuse alal oli alguse tegemine oma ajakirja väljaandmisega. Ajakirja väljaandmise ja toimetamise asjus tegi eestseisus, mis ta võimuse oli. Kuivõrd hästi see tal korda läks, seda otsustagu seltsi liikmed ja lugejad. Ülesseatud kava läks korda peajoonetes teostada. Aineliselt töötas ajakiri isegi ülejäägiga, mis peaaegjalikult sellest tuli, et esiteks võistluse tõttu trükkikoda leidis, kes töö tunduvalt odavamalt tegi, kui esialgne kalkulatsioon oli, teiseks oli honoraar autoritele ettevaatuse pärast õige madal määratud ning toimetus töötas täiesti tasuta.

Ajakirja rahaline aruanne on järgmine:

Eesti Loomaarstide Seltsilt saadud	Mr. 40.200.—
Ajakirjas ilmunud kuulutuste eest	" 14.800.—
Ajakirja tellimiste eest saadud	" 3.834.—
„Postimehe“ raamatukaupl. müügile saadetud ajakirjade väärtus	" 5.985.—
„Rahvaülikoolile“ müügile antud ajakirjade väärtus	" 5.400.—
E. L. Seltsilt saada	" 33.300.—
	Mk. 104.019.—
Ajakirja trükkimise kulud	Mk. 53.500.—
Ärikuludeks	" 8.200.—
Honoraarideks	" 10.795.—
Ülejääk	" 31.524.—
	Mk. 104.019.—

Aruanne on revisjonikomisjoni poolt järele vaadatud ning õigeks tunnistatud.

Mis kaastõesse puutub, siis jatkus seda röömustaval kombel. Omajagu tähelepanu on „Ringvaade“ ka välismail leidnud. Nii tegid Soome „Suomen-äinlääkäri“, Rootsi „Svensk Veterinärtidskrift“, Saksa „Tierärztliche Rundschau“, Leedu „Veterinarija ir zootechnika“ ja Berliini loomaarstide ülikool omalt poolt ettepaneku oma väljaannetega vahetusse astuda, mida suure tänu vastu võtsime. Nimelt saadab ülikool meile omad dissertatsioonid, millede arv 1925. a. üle saja oli. Eesti ajakirjadest saime vahetusena „Eesti Arst.“ kes seda ka omal alatusel tegi. „Ringvaade“ omalt poolt kellelegi vahetuse ettepanekut ei teinud, tundes oma väiksust ja noorust teistega võrreldes.

Kassa aruande kannab ette kassapidaja vet. kol. Ruus.

Kassa aruanne lõpeb järgmise revisjonikomisjoni otsusega: Kassa sissetulekute ja väljaminekute dokumendid on kassaraamatuga kokkukõlas. Üldine sissetulek 1925. a. ühes 1924. a. saldoga (mk. 10.629.—) on 99.712. väljaminek 53.243 marka. Viimasest summast on E. L. R. toimetusele antud 43.000 mk. Kassasse jäi 1. jaan. 1926. a. mk. 46.469.—, millest Harju Pangas jooksvat arve nr. 4497 järele on 44.700 marka ja sularahas kassas 1769 marka.

Peale kassa aruande võtab sõna amtv. K. Lind, kes küsib, kas on lootust seltsil raha Harju Pangast kätte saada? Kassapidaja vastab jaatavalt.

Juhataja paneb aruande hääletusele, mis ühel häälel vastu võetakse.

Juhataja teeb ettepaneku tänu avaldada eestseisusele ja „Ringvaate“ toimetusele. Ettepanek võetakse vastu.

III. 1926. a. eelarve kannab ette Olt-Ojasalu:

a) „E. L. Ringvaate“ 1926. a. eelarve:	
Kulu: 6 24-lhk. vikku à 12.000.—	72.000.—
Honoraar 6 × (18 × 400)	43.200.—
Toimetuse tasu	6.000.—
Ärikulud	10.000.—
Kliisheed	5.000.—
Ettenägemata kulud	3.800.—
	140.000.—

Tulu: Peavalitsuse toetus	100.00.—
Tellimised, kuulutused	15.000.—
Seltsi poolt	25.000.—
	140.000.—

b) Seltsi üldelarve:

Kulu: Matuse kulud	20.000.—
E. L. Ringvaade	140.000.—
Ettenägemata kulud	3.000.—
	166.000.—

Tulu: Liikmemaks 85 × 600	51.000.—
Peavalitsuse toetus	100.000.—
„Ringvaate“ tulu	15.000.—
	166.000.—

Et eelarve kohta sõnavõtjaid ei ole, paneb juhataja eelarve hääletusele. Eelarve võetakse ühel häälel vastu.

IV. Valimised.

Juhataja teatab, et eestseisusest langevad välja Ruus, Rabison ja Ilmjärv ja palub uusi kandidaatsid nimetada. Mitmelt poolt tehakse ettepanek väljalangenud liikmeid tagasi valida.

Ilmjärv palub ennast eestseisuse valimistest vabastada muutunud teenistuskoha tõttu, kust raske eestseisuse koosolekutele alati ilmuda.

Olt-Ojasalu leiab, et Ilmjärvi poolt etteoodud põhjus motiveeritud on ja selle tõttu tema asemele uus eestseisuse liikme kandidaat ules seada tuleb. Uueks eestseisuse liikme kandidaadiks seatakse üles Lind.

Väljalangenud eestseisuse liikmed Ruus ja Rabison valitakse ühel häälel tagasi, uus kandidaat K. Lind valitakse ka ühel häälel. Seega jäävad eestseisusesse vanadest: Arras, Olt ja Tugepera ja uuesti vahitust Ruus, Rabison ja Lind.

Eestseisuse liikmete kandidaatideks valitakse: Pepsen, Romet ja Puan.

Revisjonikomisjoni valitakse: Zimmerman, Pepsen ja Nummelin.

V. Dr. Grünvaldi väljaheitmise küsimus (13. sept. koosoleku otsuse kinnitamine).

Sona võtab A. Arras ja teeb ettepaneku, et 1925. a. 13. sept. koosoleku otsus dr. Grünvaldi kohta ette loetakse. Ettepanek võetakse vastu.

Olt-Ojasalu loeb koosoleku otsuse ette, mis järgmiselt kõlab: Tuldatakse otsusele Grünvaldi arsti eetika vastu eksimise pärast seltsist välja heita ja otsus järgmisele koosolekule kinnitamiseks ette panna. Koosoleku otsus kuulutatakse Grünvaldi, teda sisse kutsudes ja palutakse teda koosolekult lahkuda.

Järgnevad läbirääkimised.

Ruus: Loomatervishoiu peavalitsus saatis dr. Grünvaldi kohta käiva kirjavahetuse sõjaväe ühendatud õpeasutuse ülemale, kus dr. Grünvald teenib. Sõjaväe ühendatud õpeasutuste ülem on kirjavahetuse edasi saatnud sõjaministrile ja viimane kirjavahetuse sõjaväe prokuröri kätte annud, kes dr. Grünvaldi 5-päevase arestiga karistanud on. Karistuse on dr. Grünvald ära istunud.

Dr. Grünvald seletab pikemalt kokaiini tarvitamise ja edasimüümise lugu. Seletab, et sõjaminister ei ole teda karistanud mitte kokaiini tarvitamise, vaid äriaajamise pärast. Palub lubada temal vabatahtlikult seltsist lahkuda.

Tõstetakse üles küsimus, kas asja arutada dr. Grünvaldi juures olekul või mitte.

Grünvald lahkub koosolekult vabatahtlikult.

Arras paneb imeks Grünvaldi seletust ja toob veel ette teisi nähtusi Grünvaldi eksimsist eetika vastu.

Saarfels küsib, kas eestseisusel on teada, mispärast Grünvald on välja heidetud mõnest teisest seltsist.

Jürgenson arvab, et seltsist väljaheitmisest on vähe, peaks olema suurem karistus.

Olt-Ojasalu leiab, et Grünvaldi toiming ei ole mitte lihtne eksitus eetika nõuete vastu, vaid teadlikult korduv kuritegu; karistus selle eest — seitsist vajaneimne — ei ole sugugi suur.

Junataja konstateerib, et keegi Grünvaldi kaitseks välja ei astu ja paneb ette hääletusele panna dr. Grünvaldi seitsist välja heita ja Tartu koosoleku otsus 13. sept. 1920. a. kinnitada.

Hääletamise tagajärjed: poolt 29, erapooletud 3, vastu ei ole, seega dr. Grünvald E. L. Seitsist välja heidetud.

Järgnevad läbirääkimised, kas seltsi otsust dr. med. vet. Grünvaldi kohta E. L. Seitsist vajaneimisest ainult seltsi liikmete, asutuste, kus Grünvald teenib, enk avanõu ajalehtedes teatada.

Sõna võtavad Tagepera, Zimmermann, Kabison, Arras, Ilmjärv.

Arras teeb ettepaneku — ajakirjanduses teatavaks teha, et dr. med. vet. Grünvald on E. L. Seitsist välja heidetud kokkainiga kauplemise parast.

Hääletusel saab ettepanek 29 häält poolt ja 3 erapooletud, vastu ei ole. Seega ettepanek vastu võetud.

Kabison teeb ettepaneku — 5-minutiline vaheaeg määrata ja et juhataja vaheaeg jooksul teataks Grünvaldile seltsi otsuse.

Ettepanek võetakse ühel häälel vastu.

Pärast vaheaega teatab juhataja, et Grünvald on palunud, et teda lubataks koosolekust osa võtta pealtkuulajana.

Sõna võtavad Jurgenson ja Tagepera. Tagepera teeb ettepaneku — Grünvaldile koosolekul vabimist mitte lubada.

Ettepanek võetakse vastu.

VI. Sõjaväe hobuste registreerimine.

Refererib K. Tagepera. Referent võrdleb Vene hobuste registreerimise ja meie Eesti sõjaväele hobuste registreerimise korraldust ja leiab, et meie registreerimise kord on võrdlemisi kulukas ja tülikas. Referaat ilmub „Ringvaates“.

Järgnevatel läbirääkimistel võtavad sõna:

Ilmjärv: Registreerimise korra puudused on: 1) registreerimist toimetatakse liig hilja — novembri-, detsembrikuul, kus ilmad külmad. Registreerimiskomisjonil tuleb töötada kas väljas, lageda taeva all, või heal juntemisel kusagil kuuri all. Möödunud aastal oli igapäevane nähtus, et tint külmetas ära, nõndasama ka olid külmast kanged käed. Hobuste vanadust hammaste järele oli võimata kontroleerida, sest et siis kindad kui ka käed kattusid jääkorruga; neil tingimustel on võimata korralikult hobust üldse vaadata ja temast korralikku pilti saada. Registreerimine tuleks soojema aja peale üle viia. 2) Talvekuudel on päevad liig lühikesed, seega võib vähe hobuseid läbi vaadata ja komisjoni töö ja sellega ka kulud — päevarahad — lähevad liig suureks ja riigile kulukaks. Vanad ja kõlbmatud hobused mitte ette tuua. Registreerimine tarviline, kuid ei ole tarvis liig sagedasti toimida.

Vet. kol. Ruus: Meieaegsed määrused registreerimise korral püüavad ära hoida onupojapoliitikat. Vene ajal märgiti sagedasti kõlbmatuks täiesti kõlbulisi ja vastuoksa, kui registreerimist toimisid kohapealsed isikud, nüüd aga registreerijad täiesti võõrad, seega onupojapoliitika võimata. Vene ajal oli mobilisatsiooniks rohkem aega kui meil, seega võisid registreerimised mitte nii sagedad olla. Arvustus on soovitatav tegel. töötajate loomaarstide poolt.

Tagepera: Komisjoni koosseis väga hea, onupojapoliitikat ette teada ei või. Registreerimise aeg võiks aga harvem siiski olla. Hobuste kohta käivat raamatupidamist võiks lihtsustada.

Lind: Komisjonis puudub, kes kirjatöid teeb. Loomaarstid kannatavad komisjonis kõige rohkem. Harjumaal ei ole maakonna loomaarsti registreerimisplaanini kokkuseadmise juures mitte kutsutud.

Rängel teeb ettepaneku komisjoni valida, kes puudused üles tähendaks.

Morel paneb ette komisjoni valida Ilmjärv, Lind, Tagepera ja nõuandva häälega kol. Ruus.

Ettepanek võetakse ühel häälel vastu.

VII. A. Arras'i referaat väljamaareisi muljetest ja loomatervishoiu korraldustest väljamail. Referaat ilmub „Ringvaates“ koosoleku soovi kohaselt.

VIII. Läbirääkimised.

A. Arras võtab üles kaks küsimust: 1) põhikirja muutmine ja 2) vahejuhtumiste lahendamine ametvendade vahel aukohtu läbi.

Järgnevatel elavatel läbirääkimistel võtavad sõna Saarfels, Jurgenson, Tagepera, Rabison, Ilmjärv jne.

Võetakse vastu resolutsioon: eestseisusele ülesandeks teha põhikirja läbi vaadata, tarvilised muudatused kavandada kokku seada, nõndasama ka aukohtu kohta ja järgmisele üldkoosolekule esitada.

Niggol annab juhatajale järgmise kirjaliku teadaande: E. L. S. juhatus kuulutas Raasiku jaoskonna loomaarsti koha boikoti alla. Selle peale vaatamata on Harju maakonnaavalitsus jaoskonna loomaarsti kohused maakonna loomaarsti peale pannud. Sarnane Harju maakonnaavalitsuse teguviis halvab boikoteerimise otstarvet.

Palun E. L. S. koosolekut oma arvamist avaldada, kuidas tema selle peale vaatab.

Sõna võtavad Lind, Rabison, Niggol, Jurgenson, Arras, Olt, Morel, Rängel, Tagepera, Ilmjärv, kusjuures leitakse, et maakonna loomaarstile ei saa etteheiteid teha jaoskonna loomaarsti kohuste täitmise Raasiku jaoskonnas oma peale võtmises. Boikoteerimine on oma otstarve täitnud, sest et keegi E. L. S. liikmetest ei ole Raasikulee kandideerinud ja E. L. S. juhatus on käesoleval juhtumisel täiesti õieti toiminud.

Koosolek lõpeb kell 4.35.

M. Ilmjärv Tori hobusekasvanduse juhatajaks.

Surma läbi lahkunud amtv. R. Margk'i järeltulijana Tori hobusekasvanduse juhatajaks on põllutöoministerium määranud senise Lääne maakonna loomaarsti M. Ilmjärv e. Kes amtv. Ilmjärv'e energiat, korraldamisandi, tööhimu ja armastust oma asja vastu tunneb, peab tunnistama, et siin õige mees õige koha peale on sattunud. Missuguse lugupidamise osaliseks amtv. Ilmjärv lühikeses ajaga Haapsalus on saanud, seda tõestab muuseas alljärgnev aadress, mis rüüpsalus 26. jaan. s. a. lahkuva ametvenna auks toimepandud koosviibimisel Lääne maakonnaavalitsuse poolt annetati. Koosviibimisel esinesid kõnega maakonnaavalitsuse seimees Saar, tema abi Kokla, ametvendade nimel Zvinev ja teised. Maakonna ametvendade poolt annetati lahkuvale mälestuseks ilus kirjutuslaua garnituur.

Maakonnaavalitsuse aadressi tekst kõlab järgmiselt:

Lugupeetud härra Ilmjärv!

Teie lahkumise puhul Lääne maakonna teenistusest tahaks maakonnaavalitsus Teile mõne südamliku sõna ütelda tänuks möödunud tegevuse eest ja soojaks saatesooviks Teile asumise puhul meie teenistusekohale.

Lääne maakonna teenistusse astusite Teie 1921. aastal, mil Teid valiti Lihula jaoskonna veterinaärarstiks, kus Teile hoolsa töö ja vastutulelikkusega võitsite elanikkude poolehoidu ja lugupidamist. Järgmisel, s. o. 1922. aastal valiti Teid maakonna veterinaärarstiks, kellen Teie oma hoolsusega ja asjalikkusega võitsite kõikide lugupidamist. Vilunud asjatundjana organiseerisite Teie loomaravilate asutamist ja kui veel Teile viimased algatused teostuvad, siis on Lääne maakond selle poolest eeskujulises seisukorras. Teile läbi-

saamine jaoskonna arstidega ja maakonnavalitsusega oli alati kõige parem. Osava ja andunud töötajana olite Teie emastsalgav ja nõudlik jaoskonna arstide vastu, ühtlasi inimesena kõikide südamlukku poolehoidu võites.

Uuele, tähtsale ja vastutusrikkale teenistuskohale asumise puhul soovib maakonnavalitsus Teile, lugupeetud härra *Ilmjärv*, jõudu ja edu ning sama andumust ja armastust oma tegevuses, millega Teie olete Lääne maakonnavalitsuses tõsise tänu ära teeninud!

Õnn kaasa!

Haapsalus, 26. jaanuaril 1926. aastal.

Lääne maakonnavalitsus.

Ka „E. L. Ringvaate“ toimetus ühineb Lääne maakonnavalitsuse sooviga — „õnn kaasa!“

Ülikooli teated.

Ülikooli aastapäeval, läinud aasta 1. detsembril, oli teadusliku kõne pidamise järjekord loomaarstiteaduskonnal. Kõne pidas dekaan dr. K. Saral loomaarstiteaduse, eriti veterinaär-kirurgia, ajaloo üle. „Ringvaate“ järgmises numbris loodame kõne sisu pikemalt tuua.

Prof. W. Gutmann lahkus 1. jaanuarist 1926. a. arvates erusse, ülikooli seaduse põhjal, olles 70 aastat vana. Kuna aga järeltulijaid prof. Gutmann'il praegu veel ei ole, loeb ta ülesandel oma seniseid aineid, nimelt erikirurgiat, oftalmoloogiat ja sünnitusabi ning juhatab väikeloomade kliinikut.

Dots. dr. K. Saral'i on teaduskond otsustanud kutsuda professori õppetoolile, mis asjas ettepanek ülikooli nõukogule on tehtud.

Elmar Roots, senine prof. Gutmann'i assistent, on ülikooli poolt välisstipendiaadiks määratud zoohügieeni alal.

Amtv. Roots sõidab o. a. veebruari kuu algul Viini, kus ta prof. dr. Schnüreri juures bakterioloogia ja zoohügieeni alal ning prof. Zarebnicky juures piimahügieeni ja toitmisõpetuse alal kavatseb töötada.

Loomaarstiteaduskonna on lõpetanud: Pauliine Sinberg, Hassan Hannov, Johann Kask, Hugo Tschakkar.

E. L. Seltsi teated.

E. L. S. 1926. a. eestseisus jagas omavahel ametid järgmiselt ära: esimees A. Arras, abi K. Lind, kassapidaja P. Ruus, kirjatoimetaja A. Olt-Ojasalu, teaduslik sekretär J. Rabison, raamatukoguhoidja K. Tagopera.

Aasta koosoleku otsuse põhjal määrati eestseisuse korralised koosolekud järgmiste päevade peale kindlaks: 8. veebr., 1. märtsil, 12. aprillil, 3. mail, 7. juunil, 6. sept., 4. okt., 1. nov., 6. det. Koosolekud peetakse loomatervis- hoiu peavalitsuse ruumes k. 6 õhtu. Päevakord on peale seltsi jooksvate asjade, läbirääkimised, kui ka referaadid. 8. veebr. refereerib dr. Rabison väljamaa reisi üle. Ametvendi palutakse neid tähtpäevi silmas pidada ning võimaluse korral koosolekuist osa võtta.